

PARTEA GENERALĂ

Titlul I. Regulile de bază și acțiunile în procesul penal

Capitolul I. Scopul și regulile de bază ale procesului penal

Art. 1. Scopul procesului penal. (1) Procesul penal are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

(2) Procesul penal trebuie să contribuie la apărarea ordinii de drept, la apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia, la prevenirea infracțiunilor, precum și la educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor.

Art. 2. Legalitatea și oficialitatea procesului penal. (1) Procesul penal se desfășoară atât în cursul urmăririi penale cât și în cursul judecății, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

(2) Actele necesare desfășurării procesului penal se îndeplinesc din oficiu, afară de cazul când prin lege se dispune altfel.

Notă. A se vedea și art. 124 – „Înfăptuirea justiției” și art. 126 – „Instanțele judecătorești” din Constituție.

Art. 3. Aflarea adevărului. În desfășurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului.

Art. 4. Rolul activ. Organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt obligate să aibă rol activ în desfășurarea procesului penal.

Notă. A se vedea și *infra*, art. 202 – „Rolul activ al organului de urmărire penală” și art. 287 – „Îndatoririle instanței de judecată” din Codul de procedură penală.

Art. 5. Garantarea libertății persoanei. (1) În tot cursul procesului penal este garantată libertatea persoanei.

(2)^[1] Nicio persoană nu poate fi reținută, arestată sau privată de libertate în alt mod și nici nu poate fi supusă vreunei forme de restrângere a libertății decât în cazurile și condițiile prevăzute de lege.

^[1] Alin. (2)-(4) ale art. 5 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 1 din Legea nr. 281/2003.

(3) Dacă cel împotriva căruia s-a luat măsura arestării preventive sau s-a dispus internarea medicală ori o măsură de restrângere a libertății consideră că aceasta este ilegală, are dreptul, în tot cursul procesului penal, să se adreseze instanței competente, potrivit legii.

(4) Orice persoană care a fost, în cursul procesului penal, privată de libertate sau căreia i s-a restrâns libertatea, ilegal sau pe nedrept, are dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege.

(5) În tot cursul procesului penal, învinuitul sau inculpatul arestat preventiv poate cere punerea în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

Notă. A se vedea și: ✓ art. 23 – „*Libertatea individuală*” din Constituție; ✓ art. 5 par. 1 – „*Dreptul la libertate și la siguranță*” din Convenția europeană a drepturilor omului; ✓ art. 6 – „*Dreptul la libertate și la siguranță*” din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Art. 5¹. Respectarea demnității umane. Orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane. Supunerea acesteia la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante este pedepsită prin lege.

Notă. 1. A se vedea și: ✓ art. 22 alin. (2) – „*Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică*” din Constituție; ✓ art. 3 – „*Interzicerea torturii*” din Convenția europeană a drepturilor omului; ✓ art. 1 – „*Demnitatea umană*” și art. 4 – „*Interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante*” din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

2. A se vedea și art. 266 – „*Arestarea nelegală și cercetarea abuzivă*”, art. 267 – „*Supunerea la rele tratamente*” și art. 267¹ – „*Tortura*” din Codul penal.

Art. 5².^[1] Prezumția de nevinovăție. Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

Notă. A se vedea și: ✓ art. 23 alin. (11) din Constituție; ✓ art. 6 par. 2 – „*Dreptul la un proces echitabil*” din Convenția europeană a drepturilor omului; ✓ art. 48 alin. (1) – „*Prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare*” din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Art. 6. Garantarea dreptului de apărare. (1) Dreptul de apărare este garantat învinuitului, inculpatului și celorlalte părți în tot cursul procesului penal.

(2) În cursul procesului penal, organele judiciare sunt obligate să asigure părților deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege și să administreze probele necesare în apărare.

^[1] Art. 5² a fost introdus prin art. I pct. 2 din Legea nr. 281/2003.

(3)^[1] Organele judiciare au obligația să-l încunoștințeze, de îndată și mai înainte de a-l audia, pe învinuit sau pe inculpat despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia și să-i asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării.

(4) Orice parte are dreptul să fie asistată de apărător în tot cursul procesului penal.

(5) Organele judiciare au obligația să încunoștințeze pe învinuit sau inculpat, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un apărător, consemnându-se aceasta în procesul-verbal de audiere. În condițiile și în cazurile prevăzute de lege, organele judiciare sunt obligate să ia măsuri pentru asigurarea asistenței juridice a învinutului sau inculpatului, dacă acesta nu are apărător ales.

Notă. A se vedea și: √ art. 24 – „Dreptul la apărare” din Constituție; √ art. 6 par. 3 lit. b)-c) – „Dreptul la un proces echitabil” din Convenția europeană a drepturilor omului; √ art. 48 alin. (2) – „Prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare” din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Recurs în interesul legii. Prin Decizia nr. XXVII/2007 (M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiunile Unite, a admis recursul în interesul legii declarat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și a stabilit că:

„Asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat sau învinuit de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995, modificată și completată prin Legea nr. 255/2004, echivalează cu lipsa de apărare a acestuia”.

Art. 7.^[2] Limba în care se desfășoară procesul penal. (1) În procesul penal procedura judiciară se desfășoară în limba română.

(2) În fața organelor judiciare se asigură părților și altor persoane chemate în proces folosirea limbii materne, actele procedurale întocmindu-se în limba română.

Notă. A se vedea și art. 128 alin. (1)-(3) – „Folosirea limbii materne și a interpretului în justiție” din Constituție.

Art. 8.^[3] Folosirea limbii oficiale prin interpret. Părților care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, dreptul de a vorbi, precum și dreptul de a pune concluzii în instanță, prin interpret.

^[1] Alin. (3) al art. 6 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 3 din Legea nr. 281/2003.

^[2] Art. 7 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 4 din Legea nr. 281/2003.

^[3] Art. 8 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 5 din Legea nr. 281/2003.

Notă. A se vedea și: √ art. 128 alin. (4) – „*Folosirea limbii materne și a interpretului în justiție*” din Constituție; √ art. 6 parag. 3 lit. e) – „*Dreptul la un proces echitabil*” din Convenția europeană a drepturilor omului.

Capitolul II. Acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal

Secțiunea I. Acțiunea penală

Art. 9. Obiectul și exercitarea acțiunii penale. (1) Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

(2) Acțiunea penală se pune în mișcare prin actul de inculpare prevăzut de lege.

(3) Acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal.

Art. 10. Cazurile în care punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale este împiedicată. (1) Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă:

a) fapta nu există;

b) fapta nu este prevăzută de legea penală;

b¹⁾ fapta nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni;

c) fapta nu a fost săvârșită de învinuit sau de inculpat;

d) faptei îi lipsește unul din elementele constitutive ale infracțiunii;

e) există vreuna din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei;

f) lipsește plângerea prealabilă a persoanei vătămate, autorizarea sau sesizarea organului competent ori altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;

g)^[1] a intervenit amnistia, prescripția ori decesul făptuitorului sau, după caz, radierea persoanei juridice atunci când are calitatea de făptuitor;

h)^[2] a fost retrasă plângerea prealabilă ori părțile s-au împăcat ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea plângerii sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală;

i) s-a dispus înlocuirea răspunderii penale;

i¹⁾^[3] există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;

j) există autoritate de lucru judecat. Împiedicarea produce efecte chiar dacă faptei definitiv judecate i s-ar da o altă încadrare juridică.

^[1] Lit. g) de la alin. (1) al art. 10 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 1 din Legea nr. 356/2006.

^[2] Lit. h) de la alin. (1) al art. 10 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. XVIII pct. 1 din Legea nr. 202/2010.

^[3] Lit. i¹⁾ de la alin. (1) al art. 10 a fost introdusă prin art. I pct. 6 din Legea nr. 281/2003.

(2) În cazul prevăzut la lit. f), acțiunea penală poate fi pusă în mișcare ulterior în condiții legale.

Notă. 1. Cu privire la lit. b¹) de la alin. (1) al art. 10, a se vedea și art. 18¹ – „*Faptă care nu prezintă pericolul social al unei infracțiuni*” din Codul penal.

2. Cu privire la lit. e) de la alin. (1) al art. 10, a se vedea Capitolul V – „*Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei*” (art. 44-51) din Titlul II al Părții generale din Codul penal.

3. Cu privire la lit. f)-h) de la alin. (1) al art. 10, a se vedea Titlul VII – „*Cauzele care înlătură răspunderea penală sau consecințele condamnării*” al Părții generale din Codul penal.

4. Cu privire la lit. i) de la alin. (1) al art. 10, a se vedea Titlul IV – „*Înlocuirea răspunderii penale*” al Părții generale din Codul penal.

5. Cu privire la lit. j) de la alin. (1) al art. 10, a se vedea și: ✓ art. 4 – „*Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori*” din Protocolul nr. 7 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului; ✓ art. 50 – „*Dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune*” din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Recurs în interesul legii. Prin Decizia nr. 12/2008 (M. Of. nr. 866 din 22 decembrie 2008), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiunile Unite, a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la consecințele modificării (în sensul majorării) prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, în cazul infracțiunilor ce aduc atingere fondului forestier, și a stabilit că: „*Modificarea, în sensul majorării prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, intervenită ulterior comiterii faptei, conduce, în cazul infracțiunilor ce aduc atingere fondului forestier, la lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii, ceea ce atrage incidența dispozițiilor art. 10 lit. d) din Codul de procedură penală*”.

Art. 11. Clasarea, scoaterea de sub urmărire, încetarea urmăririi penale, achitarea și încetarea procesului penal. Când se constată existența vreunuia din cazurile prevăzute în art. 10:

1. În cursul urmăririi penale procurorul, la propunerea organului de cercetare penală sau din oficiu, dispune:

a) clasarea, când nu există învinuit în cauză;

b) scoaterea de sub urmărire, în cazurile prevăzute în art. 10 lit. a)-e), când există învinuit sau inculpat în cauză;

c)^[1] încetarea urmăririi penale, în cazurile prevăzute în art. 10 lit. f)-h), i¹) și j), când există învinuit sau inculpat în cauză.

2. În cursul judecății instanța pronunță:

a) achitarea în cazurile prevăzute în art. 10 lit. a)-e);

b) încetarea procesului penal în cazurile prevăzute în art. 10 lit. f)-j).

^[1] Lit. c) de la pct. 1 al art. 11 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 2 din Legea nr. 356/2006.

Recurs în interesul legii. Prin Decizia nr. XXVII/2006 (M. Of. nr. 190 din 20 martie 2007) cu privire la aplicarea dispozițiilor art. 11 pct. 2 lit. b) raportat la art. 10 alin. (1) lit. h) teza a II-a din Codul de procedură penală, referitoare la exprimarea acordului de voință al părților de a se împăca, în cazurile prevăzute de lege, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiunile Unite, a statuat:

„Încetarea procesului penal în cazul infracțiunilor pentru care împăcarea părților înlătură răspunderea penală poate fi dispusă de instanță numai atunci când aceasta constată nemijlocit acordul de voință al inculpatului și al persoanei vătămate de a se împăca total, necondiționat și definitiv, exprimat în ședința de judecată de aceste părți, personal sau prin persoane cu mandat special, ori prin înscrisuri autentice”.

Art. 12. Sesizarea altor organe decât cele judiciare. În cazurile arătate în art. 10 lit. b), d) și e), procurorul care dispune clasarea sau scoaterea de sub urmărire, ori instanța de judecată care pronunță achitarea, dacă apreciază că fapta ar putea atrage măsuri ori sancțiuni altele decât cele prevăzute de legea penală, sesizează organul competent.

Art. 13. Continuarea procesului penal în caz de amnistie, prescripție sau retragere a plângerii prealabile ori de existență a unei cauze de nepedepsire^[1]. (1)^[2] În caz de amnistie, prescripție sau retragere a plângerii prealabile, precum și în cazul existenței unei cauze de nepedepsire, învinuitul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal.

(2) Dacă se constată vreunul din cazurile prevăzute în art. 10 lit. a)-e), procurorul dispune scoaterea de sub urmărire, iar instanța de judecată pronunță achitarea.

(3)^[3] Dacă nu se constată vreunul dintre cazurile prevăzute în art. 10 alin. (1) lit. a)-e), procurorul dispune încetarea urmăririi penale, cu excepția cazului prevăzut în art. 10 alin. (1) lit. i), iar instanța de judecată pronunță încetarea procesului penal.

Secțiunea II. Acțiunea civilă

Art. 14. Obiectul și exercitarea acțiunii civile. (1) Acțiunea civilă are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului, precum și a părții responsabile civilmente.

(2) Acțiunea civilă poate fi alăturată acțiunii penale în cadrul procesului penal, prin constituirea persoanei vătămate ca parte civilă.

(3) Repararea pagubei se face potrivit dispozițiilor legii civile:

^[1] Denumirea marginală a art. 13 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 7 din Legea nr. 281/2003.

^[2] Alin. (1) al art. 13 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 7 din Legea nr. 281/2003.

^[3] Alin. (3) al art. 13 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 3 din Legea nr. 356/2006.

a) în natură, prin restituirea lucrului, prin restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, prin desființarea totală ori parțială a unui înscris și prin orice alt mijloc de reparare;

b) prin plata unei despăgubiri bănești, în măsura în care repararea în natură nu este cu putință.

(4) De asemenea, se acordă despăgubiri bănești pentru folosul de care a fost lipsită partea civilă.

(5)^[1] Acțiunea civilă poate avea ca obiect și tragerea la răspundere civilă pentru repararea daunelor morale, - potrivit legii civile.

Recursuri în interesul legii. 1. Prin Decizia nr. 1/2004 (M. Of. nr. 404 din 6 mai 2004), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, admitând recursul în interesul legii, în aplicarea dispozițiilor art. 14 din Codul de procedură penală și ale art. 998 din Codul civil (*de la 1864, în prezent art. 1357 și urm. NCC – n.r.*), a stabilit că:

„Instanța penală investită cu judecarea acțiunii penale în cazul infracțiunilor cu efecte complexe, cum sunt cele de ucidere din culpă și de vătămare corporală din culpă săvârșite de un conducător auto, este investită să judece acțiunea civilă, alăturată celei penale prin constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, atât cu privire la pretențiile formulate în legătură cu decesul victimei sau cu vătămrile corporale suferite, cât și cu privire la pretențiile referitoare la bunurile distruse ori deteriorate ca urmare a aceluiași fapt”.

2. A se vedea Decizia nr. 2/2011 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite, reproducă în extras *infra*, la art. 245.

Art. 15. Constituirea ca parte civilă. (1) Persoana vătămată se poate constitui parte civilă în contra învinutului sau inculpatului și persoanei responsabile civilmente.

(2) Constituirea ca parte civilă se poate face în cursul urmăririi penale, precum și în fața instanței de judecată până la citirea actului de sesizare.

(3) Calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune nu înlătură dreptul acestei persoane de a participa în calitate de parte vătămată în aceeași cauză.

(4) Acțiunea civilă este scutită de taxa de timbru.

Recurs în interesul legii. Prin Decizia nr. 2/2010 (M. Of. nr. 414 din 22 iunie 2010), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, a admis recursul în interesul legii declarat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind stabilirea calității de parte vătămată sau parte civilă în cazul infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 46/2008 – Codul silvic, prin care se aduce atingere fondului forestier proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice, și a stabilit că:

„În cazul infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 46/2008 – Codul silvic, prin care se aduce atingere fondului forestier proprietate privată a persoanei fizice sau persoanei juridice, calitatea de parte vătămată ori de parte civilă o pot avea atât ocolul silvic, în calitate de reprezentant al statului, cât și proprietarul fondului forestier, cu excepția situației în care acesta din urmă este subiect activ al infracțiunii”.

^[1] Alin. (5) al art. 14 a fost introdus prin art. I pct. 8 din Legea nr. 281/2003.

Art. 16. Partea responsabilă civilmente. (1) Introducerea în procesul penal a persoanei responsabile civilmente poate avea loc, la cerere sau din oficiu, fie în cursul urmăririi penale, fie în fața instanței de judecată până la citirea actului de sesizare.

(2) Persoana responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

(3) Partea responsabilă civilmente are, în ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru învinuit sau inculpat.

Art. 16¹.^[1] Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile.

(1) În cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii.

(2) Inculpatul, cu acordul părții responsabile civilmente, poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile.

(3) În cazul recunoașterii pretențiilor civile, instanța obligă la despăgubiri în măsura recunoașterii. Cu privire la pretențiile civile nerecunoscute, pot fi administrate probe.

Notă. A se vedea și: √ art. 438-441 referitoare la „*Hotărârea prin care se încuviințează învoiala părților*” din noul Cod de procedură civilă, republicat (M. Of. nr. 545 din 3 august 2012); √ Capitolul VI – „*Dispoziții speciale privind medierea unor conflicte*”, Secțiunea 2 – „*Dispoziții speciale privind medierea în cauzele penale*” din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006).

Art. 17.^[2] Exercițarea din oficiu a acțiunii civile. (1) Acțiunea civilă se pornește și se exercită și din oficiu, când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

(2) În acest scop, organul de urmărire penală sau instanța de judecată va cere persoanei vătămate ca, prin reprezentantul său legal, ori, după caz, persoanei care îi încuviințează actele, să prezinte situația cu privire la întinderea pagubei materiale și a daunelor morale, precum și date cu privire la faptele prin care acestea au fost pricinuite.

(3) Instanța este obligată să se pronunțe din oficiu asupra reparării pagubei și a daunelor morale, chiar dacă persoana vătămată nu este constituită parte civilă.

Art. 18. Susținerea acțiunii civile de către procuror. (1) Procurorul poate susține în fața instanței acțiunea civilă pornită de persoana vătămată.

^[1] Art. 16¹ a fost introdus prin art. XVIII pct. 2 din Legea nr. 202/2010.

^[2] Art. 17 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 9 din Legea nr. 281/2003.

(2)^[1] Când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, procurorul, când participă la judecată, este obligat să susțină interesele civile ale acesteia, chiar dacă nu este constituită parte civilă.

Notă. A se vedea și art. 63 lit. d) și g) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005), potrivit căruia „Ministerul Public exercită, prin procurori, următoarele atribuții: (...)

d) exercită acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege; (...)

g) apără drepturile și interesele legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție, ale dispăruților și ale altor persoane, în condițiile legii”.

Art. 19. Acțiunea adresată instanței civile. (1)^[2] Persoana vătămată care nu s-a constituit parte civilă în procesul penal poate introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea pagubei materiale și a daunelor morale pricinuite prin infracțiune.

(2) Judecata în fața instanței civile se suspendă până la rezolvarea definitivă a cauzei penale.

(3) De asemenea, poate să pornească acțiune în fața instanței civile persoana vătămată care s-a constituit parte civilă sau pentru care s-a pornit din oficiu acțiunea civilă în procesul penal, dar acesta a fost suspendat. În caz de reluare a procesului penal, acțiunea introdusă la instanța civilă se suspendă.

(4) Persoana vătămată care a pornit acțiunea în fața instanței civile poate să părăsească această instanță și să se adreseze organului de urmărire penală sau instanței de judecată, dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior sau procesul penal a fost reluat după suspendare. Părăsirea instanței civile nu poate avea loc dacă aceasta a pronunțat o hotărâre chiar nedefinitivă.

Art. 20. Cazuri speciale de rezolvare a acțiunii civile. (1) Persoana vătămată constituită parte civilă în procesul penal poate să pornească acțiune în fața instanței civile, dacă instanța penală, prin hotărârea rămasă definitivă, a lăsat nesoluționată acțiunea civilă.

(2)^[3] În cazurile în care acțiunea civilă a fost exercitată din oficiu, dacă se constată din probe noi că paguba și daunele morale nu au fost integral reparate, diferența poate fi cerută pe calea unei acțiuni la instanța civilă.

(3) De asemenea, persoana vătămată se poate adresa cu acțiune la instanța civilă pentru repararea pagubelor materiale și a daunelor morale

^[1] Alin. (2) al art. 18 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 10 din Legea nr. 281/2003.

^[2] Alin. (1) al art. 19 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 11 din Legea nr. 281/2003.

^[3] Alin. (2) și (3) ale art. 20 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 12 din Legea nr. 281/2003.

care s-au născut ori s-au descoperit după pronunțarea hotărârii penale de prima instanță.

Art. 21. Exercițarea acțiunii civile de către sau față de succesori.

(1) Acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale în caz de deces al uneia din părți, introducându-se în cauză moștenitorii acesteia.

(2)^[1] Dacă una dintre părți este o persoană juridică, în caz de reorganizare a acesteia se introduc în cauză succesorii în drepturi, iar în caz de desființare sau de dizolvare se introduc în cauză lichidatorii.

Art. 22. Autoritatea hotărârii penale în civil și efectele hotărârii civile în penal. (1) Hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

(2) Hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organului de urmărire penală și a instanței penale, cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

Secțiunea III. Părțile în procesul penal

Art. 23. Inculpatul. Persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală este parte în procesul penal și se numește inculpat.

Art. 24. Alte părți în procesul penal. (1) Persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială, dacă participă în procesul penal, se numește parte vătămată.

(2) Persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal se numește parte civilă.

(3) Persoana chemată în procesul penal să răspundă, potrivit legii civile, pentru pagubele provocate prin fapta învinutului sau inculpatului, se numește parte responsabilă civilmente.

Recursuri în interesul legii. 1. Prin Decizia nr. I/2005 (M. Of. nr. 503 din 14 iunie 2005), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, admitând recursul în interesul legii, în aplicarea dispozițiilor art. 54 alin. (4) și ale art. 57 din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România, cu modificările ulterioare, a stabilit că:

„Societatea de asigurare participă în procesul penal în calitate de asigurător de răspundere civilă, iar nu ca parte responsabilă civilmente sau garant al plății despăgubirilor civile”.

Notă. Menționăm că art. 54 din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România a fost modificat, ulterior pronunțării acestei decizii, prin O.U.G. nr. 61/2005 (M. Of. nr. 562 din 30 iunie 2005), în forma modificată a acestui articol făcându-se referire la „asigurătorul de răspundere civilă”, iar art. 57 a fost abrogat prin același act normativ.

^[1] Alin. (2) al art. 21 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 4 din Legea nr. 356/2006.

2. Prin Decizia nr. 3/2010 (M. Of. nr. 866 din 23 decembrie 2010), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 25¹ din Legea nr. 32/2000 privind activitatea de asigurare și supravegherea asigurărilor, cu modificările și completările ulterioare, coroborate cu cele ale art. 24 din Codul de procedură penală, a stabilit că:

„În procesul penal, Fondul de protecție a victimelor străzii are calitatea de parte responsabilă civilmente și poate fi obligat singur, iar nu în solidar cu inculpatul, la plata despăgubirilor civile către persoanele păgubite prin accidente de vehicule neasigurate”.

Titlul II. Competența

Capitolul I. Felurile competenței

Secțiunea I. Competența după materie și după calitatea persoanei

Notă. A se vedea și dispozițiile tranzitorii privitoare la competență cuprinse în **art. III alin. (2) și (3) din Legea nr. 356/2006**, precum și cele din **art. XXIV alin. (2) și (3) din Legea nr. 202/2010**, *infra*, la Dispozițiile tranzitorii cuprinse în actele de modificare a Codului de procedură penală.

Art. 25. Competența judecătorei. (1) Judecătoria judecă în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe.

(2)^[1] Judecătoria soluționează și alte cazuri anume prevăzute de lege.

Notă. Pentru infracțiuni prevăzute în legi speciale a căror judecată în primă instanță revine judecătorei, a se vedea art. 36 din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003).

Art. 26.^[2] Competența tribunalului militar. Tribunalul militar:

1. judecă în primă instanță:

a) infracțiunile prevăzute în art. 331-352 din Codul penal, precum și alte infracțiuni săvârșite în legătură cu îndatoririle de serviciu, comise de militari până la gradul de colonel inclusiv, cu excepția celor date în competența altor instanțe;

b)^[3] *abrogată*;

2. judecă și soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Art. 27. Competența tribunalului. Tribunalul:

1. judecă în primă instanță:

a)^[4] infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 174-177, art. 179, art. 189 alin. (3)-(5), art. 197 alin. (3), art. 211 alin. (3), art. 212 alin. (3), art. 215 alin. (5), art. 254, art. 255, art. 257, art. 266-270, art. 279¹, art. 312 și art. 317, precum și infracțiunea de contrabandă, dacă a avut ca obiect arme, muniții sau materii explozive ori radioactive;

^[1] Alin. (2) al art. 25 a fost introdus prin art. I pct. 13 din Legea nr. 281/2003.

^[2] Art. 26 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 14 din Legea nr. 281/2003.

^[3] Lit. b) de la pct. 1 al art. 26 a fost abrogată prin art. I pct. 5 din Legea nr. 356/2006.

^[4] Lit. a) și b) de la pct. 1 al art. 27 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 6 din Legea nr. 356/2006.

b) infracțiunile săvârșite cu intenție, care au avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei;

c)^[1] *abrogată*;

d)^[2] infracțiunile privind traficul și consumul ilicit de droguri;

e) infracțiunea de bancrută frauduloasă, dacă fapta privește sistemul bancar;

e)¹[3] infracțiunile de spălare a banilor și infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare;

f) alte infracțiuni date prin lege în competența sa;

2.^[4] *abrogat*;

3.^[5] ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva sentințelor pronunțate de judecătorii privind infracțiunile pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, precum și recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în materia măsurilor preventive, a liberării provizorii sau a măsurilor asiguratorii, a hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în materia executării hotărârilor penale sau a reabilitării, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege;

4.^[6] soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din circumscripția sa, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege.

Notă. Pentru alte infracțiuni prevăzute în legi speciale a căror judecată în primă instanță revine tribunalului, a se vedea: ✓ art. 59 alin. (2) din Legea nr. 56/1997 pentru aplicarea prevederilor Convenției privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora, republicată (M. Of. nr. 116 din 10 februarie 2004); ✓ art. 21 din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001); ✓ art. 29 alin. (2) din Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic, republicată (M. Of. nr. 959 din 29 noiembrie 2006); ✓ art. 11 din Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate (M. Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003); ✓ art. 37 din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003); ✓ art. 148 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței (M. Of. nr. 359 din 21 aprilie 2006).

De asemenea, a se vedea și art. 27 alin. (3) lit. a) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române (M. Of. nr. 305 din 9 mai 2002)

[1] Lit. c) de la pct. 1 al art. 27 a fost abrogată prin art. I pct. 7 din Legea nr. 356/2006.

[2] Lit. d) de la pct. 1 al art. 27 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. XVIII pct. 3 din Legea nr. 202/2010.

[3] Lit. e¹) de la pct. 1 al art. 27 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. XVIII pct. 3 din Legea nr. 202/2010.

[4] Pct. 2 al art. 27 a fost abrogat prin art. XVIII pct. 4 din Legea nr. 202/2010.

[5] Pct. 3 al art. 27 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. XVIII pct. 5 din Legea nr. 202/2010.

[6] Pct. 4 de la art. 27 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 15 din Legea nr. 281/2003.

referitor la infracțiunile săvârșite de polițiștii care au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare.

Art. 28.^[1] Competența tribunalului militar teritorial. Tribunalul militar teritorial:

1. judecă în primă instanță:

- a)^[2] infracțiunile menționate în art. 27 pct. 1 lit. a)-e¹⁾, săvârșite în legătură cu îndatoririle de serviciu, de militari până la gradul de colonel inclusiv;
- b) alte infracțiuni date prin lege în competența sa;

2.^[3] *abrogat*;

3.^[4] ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva sentințelor pronunțate de tribunalele militare privind infracțiunile pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, precum și recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunalul militar în materia măsurilor preventive, a liberării provizorii sau a măsurilor asigurătorii, a hotărârilor penale pronunțate de tribunalul militar în materia executării hotărârilor penale sau a reabilitării, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege;

4. soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare din circumscripția sa, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege.

Art. 28¹. Competența Curții de Apel. Curtea de Apel:

1. judecă în primă instanță:

a)^[5] infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 155-173 și infracțiunile privind siguranța națională a României prevăzute în legi speciale;

a¹⁾^[6] infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 253¹, art. 273-276 când s-a produs o catastrofă de cale ferată și art. 356-361;

b)^[7] infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii și tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe, precum și de avocați, notari publici, executori judecătorești și de controlorii financiari ai Curții de Conturi;

[1] Art. 28 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 16 din Legea nr. 281/2003.

[2] Lit. a) de la pct. 1 al art. 28 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 9 din Legea nr. 356/2006.

[3] Pct. 2 al art. 28 a fost abrogat prin art. XVIII pct. 6 din Legea nr. 202/2010.

[4] Pct. 3 al art. 28 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. XVIII pct. 7 din Legea nr. 202/2010.

[5] Lit. a) de la pct. 1 al art. 28¹ este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 11 din Legea nr. 356/2006.

[6] Lit. a¹⁾ de la pct. 1 al art. 28¹ a fost introdusă prin art. I pct. 12 din Legea nr. 356/2006.

[7] Lit. b) de la pct. 1 al art. 28¹ este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. unic din Legea nr. 79/2007.

b¹⁾[¹] infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

b²⁾ infracțiunile săvârșite de magistrații asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe;

b³⁾ infracțiunile săvârșite de membrii Curții de Conturi, de președintele Consiliului Legislativ și de Avocatul Poporului;

c)^[2] *abrogată*;

d) alte infracțiuni date prin lege în competența sa;

e)-f)^[3] *abrogate*;

2. ca instanță de apel, judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de tribunale;

3.^[4] ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în primă instanță, cu excepția celor date în competența tribunalului, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege;

4.^[5] soluționează conflictele de competență ivite între tribunale sau între judecătorii și tribunale din circumscripția sa ori între judecătorii din circumscripția unor tribunale diferite aflate în circumscripția Curții, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege;

5.^[6] soluționează cererile prin care s-a solicitat extrădarea sau transferul persoanelor condamnate în străinătate.

6.^[7] soluționează cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege.

Notă. Pentru alte infracțiuni prevăzute în legi speciale a căror judecată în primă instanță revine curții de apel, a se vedea: √ art. 112 din O.G. nr. 29/1997 – Codul aerian civil, republicată (M. Of. nr. 45 din 26 ianuarie 2001); √ art. 40 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004).

De asemenea, a se vedea și: √ art. 27 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române (M. Of. nr. 305 din 9 mai 2002) referitor la infracțiunile săvârșite de polițiștii care au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare; √ art. 42 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011), referitor la competența curții de apel în procedura judiciară de extrădare.

[¹] Lit. b¹⁾-b³⁾ de la pct. 1 al art. 28¹ au fost introduse prin art. XVIII pct. 8 din Legea nr. 202/2010.

[²] Lit. c) de la pct. 1 al art. 28¹ a fost abrogată prin art. I pct. 14 din Legea nr. 356/2006.

[³] Lit. e)-f) de la pct. 1 al art. 28¹ au fost abrogate prin art. I pct. 18 din Legea nr. 281/2003.

[⁴] Pct. 3 al art. 28¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. XVIII pct. 9 din Legea nr. 202/2010.

[⁵] Pct. 4 de la art. 28¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 19 din Legea nr. 281/2003.

[⁶] Pct. 5 de la art. 28¹ a fost introdus prin art. I pct. 20 din Legea nr. 281/2003.

[⁷] Pct. 6 al art. 28¹ a fost introdus prin art. I pct. 1 din **Legea nr. 2/2013**.